

Hoge Raad
voor de Justitie
Conseil supérieur
de la Justice

In samenwerking met

Vaardijk 3/402, 3018 Leuven

VIJFDE JUSTITIEBAROMETER 2024

DE BLIK VAN DE BURGER

Inleiding

De Hoge Raad voor de Justitie (hierna: HRJ) voert sinds 2002 een opiniepeiling uit om na te gaan hoe de Belgische bevolking naar justitie kijkt en over justitie denkt, zodat initiatieven kunnen worden ontwikkeld om de werking ervan te verbeteren.

Heeft de burger vertrouwen in Justitie? Vindt men dat de rechtspraak in alle onafhankelijkheid plaatsvindt? Worden burgers op gelijke wijze behandeld door de rechters? Is de burger voorstander van een volksjury of eerder van beroepsrechters? Moeten verzoening en herstelbemiddeling worden aangemoedigd? Moeten gevangenen hun straf volledig uitzitten? Kan een vervroegde invrijheidstelling worden overwogen?

Deze vragen en nog vele andere worden beantwoord in de Justitiebarometer 2024 die na de barometers van 2002, 2007, 2010 en 2014 voor een vijfde maal werd uitgevoerd op vraag van de HRJ. Hiervoor werd het onderzoeksbureau M.A.S. Research uit Leuven aangesteld.

Methodologie

Overeenkomstig de voorgaande barometers werd een representatief staal van de Belgische bevolking van 15 jaar en ouder bevestigd middels telefonische interviews (CATI)¹.

De bevestiging vond plaats van 12 februari tot en met 14 maart 2024. In totaal verleenden 1.649 burgers hun medewerking aan het onderzoek, waardoor de maximale foutenmarge 2,4% bedraagt bij een betrouwbaarheidsinterval van 95%.

Aangezien de methode van steekproeftrekking betrekking had op een niet-proportionele quota-steekproef in functie van gewest, leeftijd en gender, werd de steekproef op deze parameters gewogen.

Profiel van de respondenten

Door de weging vormt de steekproef een weerspiegeling van de populatie voor wat betreft voornoemde drie kenmerken: evenveel mannen als vrouwen; zes op de tien zijn Vlaming, drie op de tien Waal en een op de tien woont in het Brussels Gewest; een op de zeven is 15 tot 24 jaar en bijna een vierde is 65-plus.

Voor het overige kan het profiel van de respondenten als volgt worden samengevat: de helft is hoger opgeleid, ruim de helft is beroepsactief, een op de zeven heeft of had beroepsmatig te maken met justitie, een derde heeft een buitenlandse achtergrond, drie op de tien plaatsen zichzelf in een lagere socio-economische klasse en iets meer dan een vierde van de ondervraagden heeft het moeilijk om maandelijks rond te komen.

Ruim een vijfde kwam de afgelopen vijf jaar in contact met justitie naar aanleiding van een burgerlijke zaak (vnl. als eiser of verweerder) en een op de tien naar aanleiding van een strafzaak (vnl. als verdachte of slachtoffer).

¹ Wie niet telefonisch wilde meewerken en zelf spontaan vroeg om de vragenlijst online te kunnen invullen, kreeg hiertoe de mogelijkheid. In totaal vulden 20 personen de vragenlijst online in.

Belangrijkste bevindingen

JUSTITIE IN HET ALGEMEEN

Het **vertrouwen** van burgers in justitie is sinds 2010 stelselmatig gedaald, van 66% in 2007 tot 54% in 2024. Justitie doet het hiermee een stuk slechter dan het onderwijs en de politie, die beide het vertrouwen genieten van acht op de tien Belgen, maar doet het nog steeds beter dan de pers, het parlement, de regering en de religieuze instellingen, waarin slechts vier tot vijf op de tien Belgen nog vertrouwen hebben.

Slechts 48% van de Belgen geeft aan tevreden te zijn over de **werking van justitie**, een daling met bijna 10% ten opzichte van editie 2014. Ruim een derde van de Belgen is in 2024 dan ook van mening dat de werking van justitie er de afgelopen jaren op achteruit is gegaan, terwijl dit in voorgaande edities hooguit een vierde betrof. Bovendien zijn zes op de tien Belgen van mening dat justitie onvoldoende informatie geeft over haar werking.

De overgrote meerderheid van de Belgen (i.c. negen op de tien) vindt dat de behandeling van een rechtszaak te **lang duurt**. Twee derde vindt dan ook niet dat rechters zaken snel afhandelen; voor parketmagistraten is iets minder dan de helft deze mening toegedaan.

Justitie wordt door veel Belgen als weinig **toegankelijk** beschouwd. Zes op de tien Belgen vinden de toegang tot justitie onbetaalbaar en de juridische taal onvoldoende duidelijk. En hoewel ruim de helft meent dat een burger gemakkelijk een zaak voor de rechtbank kan brengen, denkt ruim een derde dat dit niet het geval is.

ACTOREN VAN JUSTITIE

Over de dossierkennis van zowel advocaten, rechters als parketmagistraten zijn zes tot zeven op de tien Belgen positief. Opvallend evenwel is de aanzienlijke verdeeldheid inzake het **rechtvaardig** en **gelijkwaardig** zijn van de rechtspraak. Niettegenstaande twee derde van de Belgen gelooft dat wanneer iemand als partij betrokken wordt in een rechtszaak, hij een eerlijk proces zal krijgen – in de edities 2007, 2010 en 2014 was dit nog (bijna) acht op de tien –, zijn vier tot vijf op de tien Belgen niet overtuigd van de rechtvaardigheid van beslissingen, het onafhankelijk recht spreken door rechters en het op gelijke wijze behandelen van alle burgers door zowel rechters als parketmagistraten. Het vertrouwen van de burger in voornoemde aspecten is in 2024 met minstens 10% gedaald in vergelijking met de edities 2007, 2010 en 2014.

Meer vertrouwen heeft men in het systeem van de volksjury, met zeven op de tien Belgen die er voorstander van zijn om de beslissing van schuld of onschuld over te laten aan een volksjury.

Bijna zes op de tien Belgen vinden het niet kunnen dat iemand wordt vrijgesproken wegens procedurefouten.

DESKUNDIGEN

Er is nog steeds een brede steun voor het aanstellen van **deskundigen** in burgerlijke zaken (i.c. zeven op de tien Belgen), ondanks de mogelijke negatieve impact op de duur en kosten van een rechtszaak. Negen op de tien Belgen zijn immers van mening dat het aanstellen van deskundigen voor een beter dossier zorgt.

Bijkomend is drie vierde van de ondervraagden er voorstander van om de rechter in een burgerlijke zaak te laten bijstaan door burgers met een specialisatie in het onderwerp voor het nemen van een beslissing.

BEMIDDELING

Er is een algemene consensus over **bemiddeling** als alternatieve geschillenprocedure. Zo zijn negen op de tien Belgen voorstander van de verzoeningsprocedure in burgerlijke zaken². Ook herstelbemiddeling³ in strafzaken wordt door acht op de tien Belgen als een goede zaak beschouwd.

STRAFFEN

Over het algemeen is een meerderheid van de Belgen van mening dat **misdriften** niet streng genoeg bestraft worden. Zo zouden zeven tot acht op de tien Belgen seksuele misdrijven, georganiseerde criminaliteit en computercriminaliteit graag strenger bestraft zien. Ongeveer de helft tot twee derde wil voorts strengere straffen voor moorden, drugsmisdriften en financiële misdrijven. Enkel voor wat betreft verkeersmisdriften is een groter aandeel Belgen (i.c. bijna een vierde) van mening dat deze te streng bestraft worden.

Wie tot een **gevangenisstraf** wordt veroordeeld, moet deze volgens drie vierde van de Belgen tot het einde uitzitten – een opmerkelijke stijging (+15%) in vergelijking met voorgaande edities van de Justitiebarometer. Verder wil ook drie vierde van de Belgen gevangenisstraffen van minder dan drie jaar, uitgevoerd zien. Een vervroegde invrijheidstelling die toelaat dat veroordeelden zich kunnen voorbereiden op hun terugkeer in de maatschappij, moet evenwel kunnen volgens zes op de tien Belgen, zij het onder voorwaarde van toezicht en opvolging door justitie. Tot slot is drie kwart voorstander van het uit handen geven van minderjarigen die een ernstig feit pleegden, waardoor ze als volwassene zullen worden berecht.

Een grote meerderheid van de Belgen (circa acht op de tien) is voorstander van zowel de werkstraf als het elektronisch toezicht als alternatief voor een straf in de gevangenis.

INFORMATIE

Belgen vernemen voornamelijk informatie over justitie via het (televisie)journaal (i.c. acht op de tien) en via gesprekken met familie, vrienden of kennissen (i.c. zeven op de tien). Overige informatiekanalen zijn kranten en tijdschriften, duidingsprogramma's, opsporingsprogramma's alsook sociale media (circa vijf tot zes op de tien Belgen).

Tot slot, wanneer gevraagd wordt of de zittingen van rechtbanken moeten worden opgenomen, antwoordt drie vierde hierop instemmend ; dit is een opmerkelijke toename (+30%) ten opzichte van voorgaande edities.

² Verzoening houdt in dat de partijen onderling naar een oplossing zoeken voor hun probleem en zelf een regeling voorstellen, vooraleer de rechter de zaak behandelt en een beslissing neemt.

³ Herstelbemiddeling houdt in dat dader en slachtoffer vrijwillig met elkaar in gesprek gaan onder leiding van een deskundige ter zake zodat de dader inzicht kan krijgen in de gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer en er afspraken kunnen worden gemaakt over een herstelregeling voor het slachtoffer.

